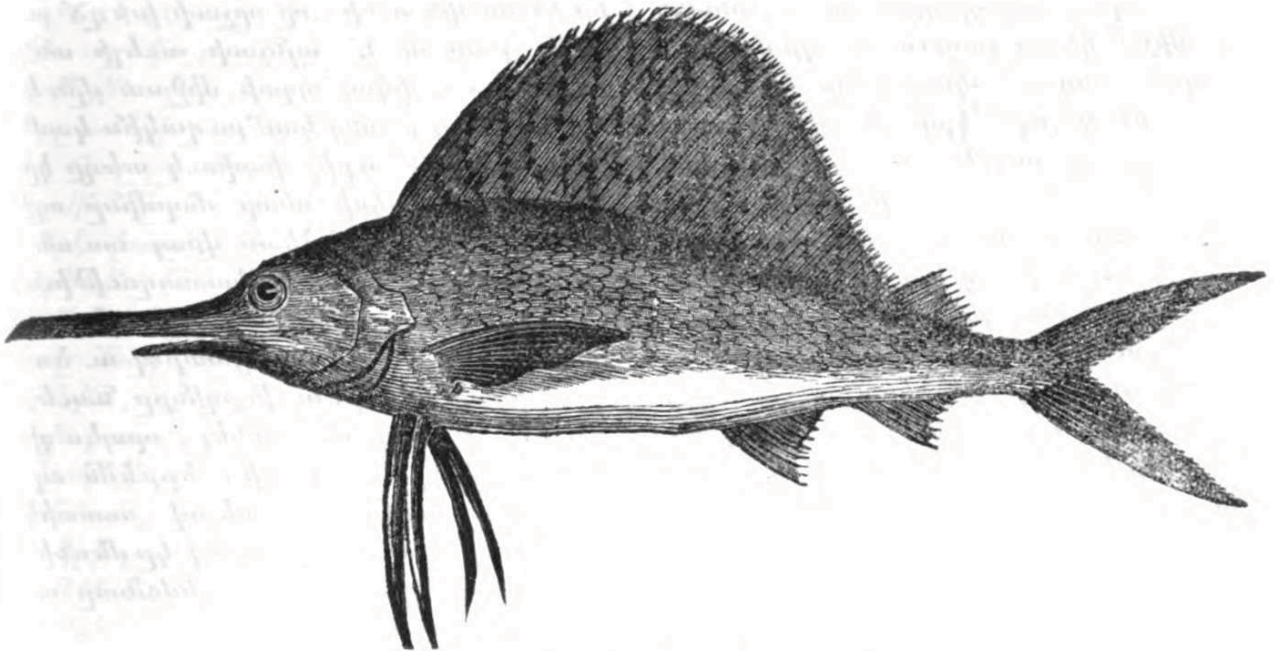

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Առագաստաւոր քրաձուկն¹:

ՍԵՐԾ ծովու մէջ բնակող ձկներուն ամենէն վեհանձնը, ամենէն զօրաւորը և ամենէն աւելի լաւ զինեալը թրաձկան ցեղն է: Եւ անունը կուտանք սովորաբար ան ամէն ձկներուն որոնց վերի ծնօտին ոսկորը թրի ձևով երկընցած է, թէպէտ և բնական պատմութիւնը զանոնք այլևայլ դասի կը վերածէ. մենք ալ Նազմավիպիս Ա տարուան մէջ խօսած ենք ասոր մէկ ցեղին վրայ: Իսկ հիմակուան դրածնիս Առագաստաւոր² ըսուած տեսակն է: Երբ մեծ տեսակին երկայնութիւնը տասնըհինգ, քսան և երբեմն ինչուան երսուն ոտնաչափ կ'ըլլայ, իսկ քթին ոսկորը մարմնոյն երրորդ մասին չափ է. աս ահագին զէնքովը, ուժով ճարպիկ ու յանդուգն բնութեամբը շատ անգամ կէտերու ու շանաձկներու հետ ալ կը կռոււրտի ու կը յաղթէ, և թէ

որ բնութեամբ անոնց պէս կատաղի ալ ըլլար՝ Ովկիանոսին ամենէն սարսափելի գաղանը կրնար սեպուիլ. բայց բարեբաղդաբար շատ վեհանձն է, և ինչուան անօթութենէն սաստիկ չնդուի՝ ուրիշ ձկներու և մանաւանդ մարդկանց վրայ չյարձակիր, ոմանք ալ միայն ծովու խոտերով կ'ապրին. աս բանիս համար Նասիէտ անուանի բնապատումը առիւծ ծովու կը կոչէ զասոնք: Եւ հանդարտ բնաւորութիւննին աւելի կ'երևնայ իրենց ընկերսիրութեամբը, այնպէս որ միշտ շատը մէկէն կը թափառին ու իրարմէ չեն զատուիր. իրենց ուժին վրայ վստահացած կը լողան, և ուրիշ որ և իցէ գաղանի տեղ տալու համար իրենց ճամբէն չեն խոտորիր. թէպէտ և իրենք ուրիշի ֆնաս չեն ըներ, բայց իրենց պատիւն ալ կ'ուզեն որ պահուի, և թէ որ յանկարծ օտար կէտ մը իրենց ընկերութիւնը խռովէ՝ ամենայն քաջութեամբ կը կռոււրտին, ջանալով որ կէտին պոչին միայն չպա-

¹ ՏՃ. ԳԵԼԵՃ ԳԵԼԵԼԵ:² Գ.Ղ. Porte-glaive voilier.

տաճին, որուն մէկ զարնուածքը բաւա-
կան է զիրենք մեռցնելու. ուստի ա-
մենայն զգուշութեամբ անոր աջ ու
ձախ կողմը կը պաշարեն՝ ու ջրին տակը
մտնելով ու օդին մէջ ցատքելով ամէն
կողմէն զանիկայ կը վիրաւորեն, անանկ
որ միշտ կէտը յաղթուած կը փախչի,
ծովուն ընդարձակութիւնը իր արիւ-
նովը ներկելով: Այնպէս վարպետու-
թեամբ կը յաղթէ նաև կոկորդիլոս-
ներուն, ջրին խորը իջնելով և շի-
տակ դէպ ի վեր ելելով՝ անոր փորը
կը պատուէ: Բայց երբեմն ալ իր յան-
դըգնութեանը զոհ կ'ըլլայ. վառն զի
նաւերուն ու ժով երթալու ատենն ալ
անոնց վրայ կը յարձկի, ու չկրնալով
ինքզինքը բռնել՝ քիթը նաւուն կողին
մէջ կը խրի ու կը բռնուի, և զինքը
ազատելու համար շատ անգամ այնչափ
ուժ կու տայ որ քիթը կը կոտրէ կը
թողու ու ինքը կը փախչի:

Երած պատկերնիս առաջաստաւոր
թրածկան ամենէն պզտի տեսակն է,
փորուն տակը արծաթագոյն է, վրան
մթնագոյն ու թեփով պատած, ու եր-
կայնութիւնը ու թը տասը ոտքէն աւե-
լի չըլլար, իրեն վերի ու վարի ծամելիքը
և քիմքը նուրբ ակռայներով պատած է,
թրին երկայնութիւնը երկու իրեք ոտք
է՝ նեղ ու սրածայր: Երեն կարգէ դուրս
յատկութիւնը կռնրկին վրայի լուղակն
է, որ երկնագոյն ու մութ կարմիր բը-
ծերով կաշի մըն է, ծոծրակէն ինչուան
պոչը. ասիկայ ջրին մէջ կը բարձրանայ
ու կը կլորնայ և առաջաստի տեղ կը բա-
նի. ասոր համար է որ աս տեսակին ա-
նունը Առաջաստաւոր թրածուկն դրած
են: Երկայ չէ թէ միայն մըրկէ չլախ-
նար, հապա ան ատեն աւելի ծովուն
երեսը կ'երևայ ու մանր ձկները կոր-
սայ. աս բանիս համար նաւաստիները
զասիկայ փոթորկի նշան կը սեպեն.
միսն ալ քանի որ պզտի է՝ շատ համեղ
կ'ըլլայ, բայց մեծնալով շատ կը դիւ-
նայ ու սաստիկ եղոտ ըլլալուն դժուար
կը մարսուի. զասիկայ որսալը շատ դը-
ժուար է, վառն զի իր ճարպիկ ու ա-
րագ շարժուածքովը արձէններէ դիւ-

րաւ կազատի, իսկ ուռկանի մէջ որ
փախուի՝ բոլոր կը բզըկտէ ու կը փախչի:

Եւ ասանկ ըլլալուն՝ մարդ կարծէ
թէ աս ձուկս միայն ծերութենէ պէտք
է որ մեռնի. բայց անանկ չէ, ինքն ալ
իր թշնամին ունի, որ որչափ խեղճ ու
չնչին բան մի է՝ այնչափ աւելի ան-
գութ է. ասիկայ պզտի միջատ մըն է
որ կ'երթայ անոնց կամ լուղակին կամ
ականջին կամ ուրիշ փափուկ տեղը կը
կպչի, ու կը սկսի անոր մարմինը ողջ
ողջ կրծել. խեղճ ձկան վրայ աս ան-
ընդհատ տանջանքէն կատաղութիւն
մը կու գայ, կը սկսի կայծակի պէս ա-
րագ լողալ, ջրէն դուրս ցատքել ու ծո-
վուն խորը իջնել, ու ինքզինքը նաւե-
րուն ու ժայռերուն զարնել, որպէս զի
ան տանջանքէն ազատի. երբեմն ալ
ինքզինքը ցամաքը նետելով սաստիկ
ձգձգութեամբ ու ճապկրտելով կը մեռնի,
և տեսողը շատ անգամ չիմանար ա-
նոր պատճառը:

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՅՑԵԱՆ տարուան Անտոնի համաշ-
խարհական արուեստից հանդիսադրու-
թենէն ետև ամէն ազգ յորդորուեցան
նոյն տեսակ օգտակար հանգէսներն ի-
րենց երկրին մէջն ալ նորոգելու, գիտ-
նալով թէ որչափ խրախոյս ու յորդոր
կ'ըլլայ անով ամէն ազգի երկրագոր-
ծութեանը, ճարտարութեանը և ձե-
ռագործներուն: Երդ կարելի բան է
արդեօք մեր ազգային ճարտարութեան
ալ հանդիսադրութիւն մը ընել գալ տա-
րուան այսինքն 1853 մէջ, և ինչ կարդ
ու կանոն սահմանելու է՝ որ ազգին ա-
մէն վիճակի մարդկանց ալ օգտակար ըլ-
լայ: